

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของพลเมืองของประเทศ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ด้านการศึกษาได้กำหนดหลักการเรื่องสิทธิและหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษาโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดแนวทางและมาตรฐานในการจัดการศึกษาของประเทศไทยซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ว่าด้วยการส่งเสริมการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายและยืดหยุ่นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี และตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561 : 37-38) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในทุกช่วงวัย มีประเด็นเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมการเรียนรู้ รับรู้ และส่งเสริมกิจกรรมมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกสาธารณะซึ่งสอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาทางด้านความหลากหลายของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วยยกระดับคุณภาพของการศึกษา ความรู้ สติปัญญา และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ตลอดจนสร้างเสริมประสิทธิภาพระบบการศึกษาที่ดีขึ้น เพื่อกำหนดกรอบทิศทางของเป้าหมายในการจัดการศึกษาของประเทศ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งใช้เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาระบบการศึกษา มุ่งเน้นการดำเนินงานภายใต้ 6 ยุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ 1. การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ 2. การผลิตและพัฒนากำลังคน 3. การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 4. การพัฒนาศักยภาพของประชาชนทุกช่วงวัยเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 5. การสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม และ 6. การส่งเสริมการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ยุทธศาสตร์นี้มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ตอบสนองต่อความต้องการของประเทศ และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล จัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษาโดยเฉพาะ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดในระบบประกันคุณภาพ จากนโยบายของรัฐบาลเรื่องการศึกษามุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกท่านได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งในด้านโอกาส ความเท่าเทียม ความเสมอภาค คุณภาพและสมรรถนะที่สำคัญตามบริบทของประเทศและสังคมโลกโดยเน้นให้ผู้เรียน “เรียนดี มีความสุข” ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วน ดังที่กล่าวไว้ว่า “จับมือไว้ แล้วไปด้วยกัน” เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการนำไปใช้ในการขับเคลื่อนนโยบาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567: 1) ดังนั้น การยกระดับคุณภาพการศึกษา คือ การส่งเสริมให้ศึกษาจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ไปสู่การปฏิบัติอย่างเต็มรูปแบบเพื่อสร้างสมรรถนะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่กับผู้เรียน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มี

ความทันสมัย น่าสนใจ เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่พัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล
ฐานสมรรถนะ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นแห่งอนาคต ส่งเสริมสนับสนุน
ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจทางดิจิทัลแพลตฟอร์มที่หลากหลาย และพัฒนาระบบการประเมิน
คุณภาพสถานศึกษาที่เน้นผลลัพธ์ที่ตัวผู้เรียน

พลวัตของโลกในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิต ตั้งแต่การสื่อสาร
การศึกษา จนถึงการใช้ชีวิตในสังคม ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา
การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการพัฒนาแนวคิด วิธีการ เทคนิค และเครื่องมือใหม่ ๆ ในการจัดการเรียน
การสอนและการบริหารการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้
ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลและสร้าง
ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทันสมัย สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาและถ่ายทอดความรู้
แก่ประชาชนทุกวัย รวมถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคมและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีคุณค่า
ดังนั้น สถานศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเต็มไปด้วยความก้าวหน้าใน
ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสาร ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยน
การบริหารและการจัดการเรียนรู้ให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา โดยการประยุกต์ใช้กลยุทธ์
ใหม่ ๆ พัฒนาการทำงาน สร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ และนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
การศึกษา การคิดริเริ่มสร้างสรรค์เหล่านี้มาจากผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
ส่งผลให้สถานศึกษากลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม (นเรศวร เศรษฐสิงห์ และชุมศักดิ์
อินทร์รักษ์, 2566 : 275) ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน
การจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ โดยมีบทบาทสำคัญในการบริหารงานต่าง ๆ และ
จำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น เหมาะสม พร้อมทั้งวิสัยทัศน์และทักษะที่จำเป็นในการนำพา
สถานศึกษาสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับสุริยะ วชิรวงศ์ไพศาล (2565 : 45) ระบุว่า การพัฒนา
นวัตกรรมทางการศึกษาประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อการสอน
การวัดและการประเมินผล และการบริหารจัดการ โดยมีแนวทางการพัฒนา 4 ประการ ได้แก่
1) การออกแบบและใช้งานที่ตอบสนองต่อฟังก์ชันการทำงาน 2) การใช้วิธีการตามมาตรฐานเพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพให้ตรงตามวัตถุประสงค์ 3) การสร้างสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกับเทคโนโลยีสำหรับผู้
บริหาร ครู บุคลากร และผู้เรียน 4) การวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อใช้งานอย่างมี
ประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับอนุชา โสมาบุตร (2566 : 45-60) กล่าวถึงทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของ
ผู้บริหารที่เน้นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร และการทำงาน
ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการนำเอานวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติจริง และเช่นเดียวกันวิลาวัลย์
มาคุ้ม (2565 : 89-105) ระบุว่า การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสามารถทำได้
3 วิธี คือ การสอนเพื่อให้เกิด การสอนการคิด และการสอนเกี่ยวกับการคิด ทั้งนี้ ผู้บริหารที่มีทักษะ
การคิดเชิงนวัตกรรมไม่ใช่สิ่งที่ได้มาแต่เกิด แต่สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝนและเรียนรู้อย่าง
ต่อเนื่อง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและไม่ยึดติดกับกลยุทธ์เดิม ๆ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ
และมาตรฐานสูงขึ้น ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารจึงมีความสำคัญในการพัฒนา
ประสิทธิภาพการทำงานของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของ
ผู้เรียนผ่านระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีความสำคัญในการยกระดับมาตรฐานการศึกษา โดยเป็นไปตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กับประกาศคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของสถานศึกษานำร่อง พ.ศ. 2564 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา การวัดประเมินเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี และเพื่อให้คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเกิดขึ้นได้จริง สถานศึกษาจึงมีภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินการขึ้นพื้นฐาน 2 เรื่อง คือ จัดระบบการบริหารคุณภาพการศึกษาที่ก่อให้เกิดคุณภาพที่ต้องการตามหลักสูตร และตรวจสอบประเมินผล กำหนดแนวทางในการปรับปรุงระบบการบริหารคุณภาพการศึกษาประจำปีในระดับสถานศึกษาโดยเปิดเผยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับรู้จนเกิดความมั่นใจในระบบการบริหารคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (ประกาศคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2564 : 1) โดยกำหนดให้สถานศึกษาจัดระบบประกันคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา พร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ดำเนินการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพ ติดตามผลการดำเนินงาน และจัดทำรายงานการประเมินตนเองส่งให้หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ โดยใช้หลักการบริหารจัดการที่มีคุณภาพและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2563 : 10) การบริหารจัดการการศึกษาที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและระบบการศึกษา โดยมุ่งเน้น 3 มาตรฐานหลัก ได้แก่ 1. คุณภาพของผู้เรียน 2. กระบวนการบริหารและการจัดการ และ 3. กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การดำเนินงานตามมาตรฐานดังกล่าวช่วยให้สถานศึกษาสามารถนำเสนอรายงานผลการจัดการศึกษาในรอบปีที่ผ่านมาต่อหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผลการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างยั่งยืน พบว่า จากการศึกษาแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด คณะแผนกลยุทธ์ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน O-NET ปีการศึกษา 2565-2566 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และมีแนวโน้มลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงปีที่ผ่านมา ทำให้การประเมินคุณภาพการศึกษาไม่ตอบโจทย์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด, 2568 : 17) จึงจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการที่ให้ความสำคัญกับสมรรถนะและผลลัพธ์ของผู้เรียน ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาต้องดำเนินการภายใต้ข้อกำหนดของกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญของการบริหาร

จัดการศึกษา โดยประกอบด้วย 6 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1. กำหนดมาตรฐานการศึกษา 2. จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา 3. ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา 4. ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายใน 5. ติดตามผลการดำเนินงาน และ 6. จัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง กระบวนการนี้ช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดและตอบสนองต่อเป้าหมายของการศึกษาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561, 2561 : 3) การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาและเตรียมความพร้อมสำหรับการประกันคุณภาพภายนอก โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะสำคัญเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างนวัตกรรมอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานอย่างสร้างสรรค์ และการมีคุณธรรม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน อีกทั้งช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักอาชีพที่เป็นที่นิยมและสามารถเลือกเส้นทางอาชีพที่เหมาะสมกับอนาคตของตนเอง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์มุ่งสู่การเป็นองค์กรคุณภาพแห่งอนาคต โดยมีการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราดได้รับประกาศให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2565 โดยการขับเคลื่อนของคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดตราด จากพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ตามมาตรา 20 (4) นำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาในสถานศึกษานำร่องให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562 : 102) จึงวางแนวทางการพัฒนากรอบหลักสูตรจังหวัดตราด เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายและตัวชี้วัดเพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษา และพัฒนาเด็กตราด ให้เป็นเด็กตราดดีสะหงาด 4 ดี ได้แก่ จิตใจดี ความรู้ดี ความสามารถดี และสุขภาพดี โดยสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดตราด ได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลกและเป็นพลเมืองโลกที่ดี ซึ่งการนำกระบวนการ SPDCA มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามกรอบหลักสูตรจังหวัดตราด และให้สอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2568 โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องมีทักษะการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และมีทักษะในการบริหารตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด, 2568 : 48-49) อย่างไรก็ตาม จากการติดตามการประเมินผลการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังขาดทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมใช้แนวทางการบริหารแบบเดิม สะท้อนให้เห็นผ่านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพบว่า ตัวบ่งชี้ที่ 2 เรื่องการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ยังมีความจำเป็นที่ต้อง

ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี トラด, 2568 : 22) ส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย (โชติกานต์ แทนทอง และกฤษฎา วัฒนศักดิ์, 2567 : 74) ในการพัฒนาการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในระบบการบริหารและการจัดการศึกษา ผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาระบบการศึกษาและการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ การพัฒนาเทคโนโลยีจะต้องมาควบคู่กับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อสร้างสรรค์แนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคดิจิทัล

จากการศึกษาบริบทของหน่วยงาน ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบหลักสูตรของจังหวัด ตลอดจนการแสวงหาแนวทางที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา โดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งมั่นในการศึกษาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี トラด ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร อันจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของระบบการศึกษาในระดับประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี トラด
2. เพื่อศึกษาระดับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี トラด
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี トラด
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี トラด

1.3 สมมติฐาน

1. ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี トラด
2. ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี トラด

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,422 คน (แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด, 2568 : 7)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเทียบหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607-610) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้จังหวัดที่ตั้งของสถานศึกษาเป็นชั้นของการสุ่ม หลังจากนั้นคัดเลือกครู โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม

ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปร ดังนี้

1. ตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ด้านการเชื่อมโยงความรู้
- 1.2 ด้านตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์
- 1.3 ด้านการสร้างเครือข่าย
- 1.4 ด้านความสามารถด้านการสังเกต

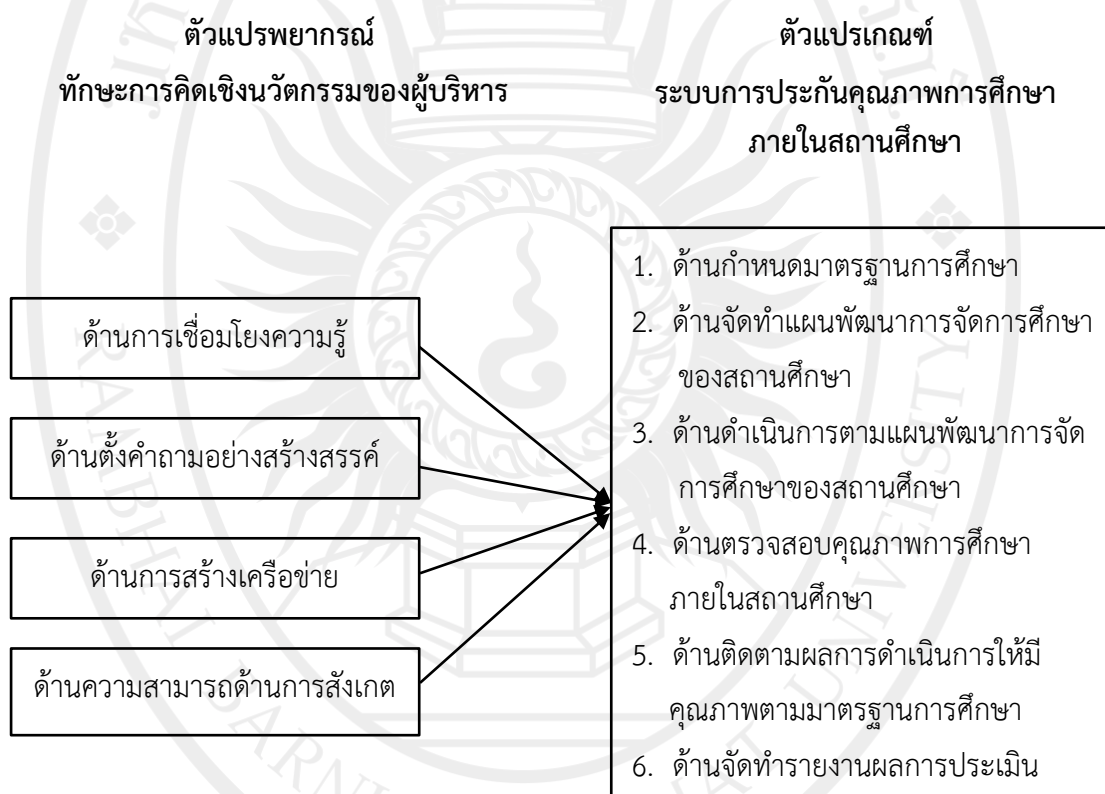
2. ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

- 2.1 ด้านกำหนดมาตรฐานการศึกษา
- 2.2 ด้านจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.3 ด้านดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.4 ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 2.5 ด้านติดตามผลการดำเนินการให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
- 2.6 ด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ผู้วิจัยได้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร จากแนวคิดของนักวิชาการ ประกอบด้วย ธนพงษ์ กฤตธรรมรัตน์ และสุกัญญา สุตารรัตน์ (2567 : 315-316), อลงกต ยะไวทย์ (2567 : 197), นพดล ราชคม (2567 : 39-40), เมธาสิทธิ์ ธีรรัตนศรีสกุล (2566 : 277), นัฐกฤตา เกียรติกาญจน์ และคณะ (2565 : 64), เริงณรงค์ ดวงดีแก้ว และคณะ (2565 : 42), ภาวินี จิตต์โสภา (2565 : 90), อนุรักษ์ เร่งรัด (2565 : 340) , ปิยะพันธุ์ ชันไร่ และคณะ (2564 : 49-52), อมรรัตน์ ศรีพอ และคณะ (2563 : 89), พิมพพัชร พรสวรรค์

(2561 : 22-23) และ อรชร ปรารจันทร์ และสุกัญญา แซ่มซ้อย (2561 : 58-60) พบว่า แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเชื่อมโยงความรู้ ด้านตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์ ด้านการสร้างเครือข่าย และด้านความสามารถด้านการสังเกต หลังจากนั้นได้ศึกษาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ข้อ 3 ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 6 ข้อ ประกอบด้วย กำหนดมาตรฐานการศึกษา จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ติดตามผลการดำเนินการให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิด ในการวิจัย ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. **ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร** หมายถึง ศักยภาพของผู้บริหารที่สร้างกลไกหลักในการบริหารงานในการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน โดยผู้บริหารต้องเปลี่ยนมุมมอง เปลี่ยนการยึดติดกับกลยุทธ์เดิม ๆ สู่ความเป็นผู้นำแบบมีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม กล่าวคือ ผู้บริหารยุคใหม่จะต้องมีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม คิดเพื่อ

สร้างสรรค์และพัฒนาผลงานใหม่ ๆ ในรูปแบบที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น โดยเน้นประสิทธิภาพและประโยชน์ในวงกว้าง ทั้งนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากครู นักเรียน และผู้ปกครอง ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อนำพาสถานศึกษาให้มีคุณภาพดีมีมาตรฐานทันต่อนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ประกอบด้วย

1.1 ด้านการเชื่อมโยงความรู้ หมายถึง ผู้บริหารใช้กระบวนการคิดและพัฒนาทักษะที่สามารถรวมส่วนประกอบย่อยหรือข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสร้างข้อมูลใหม่ ข้อสรุปใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบใหม่ ๆ ได้มากขึ้น ทั้งนี้ เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบและเพิ่มศักยภาพในการคิดและการสื่อสาร เชื่อมโยงความรู้ศาสตร์ สาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์กร ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและบูรณาการความรู้ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการวิเคราะห์และบริหาร ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านการตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง ผู้บริหารสามารถใช้เทคนิคที่เน้นการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นการคิด วิเคราะห์ ขยายความคิด สร้างความรู้ใหม่ และค้นหาคำตอบ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา และค้นหาแนวทางใหม่ ๆ โดยการตั้งคำถามที่ถูกต้องจะช่วยขยายผล การเรียนรู้และพัฒนาความคิด รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ

1.3 ด้านการสร้างเครือข่าย หมายถึง ผู้บริหารสามารถพัฒนาความรู้ใหม่และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กร เพื่อนร่วมงาน โดยเน้นการสร้างความร่วมมือ การสื่อสารได้อย่างสร้างสรรค์ และมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาเครือข่ายที่ยั่งยืนและเพิ่มมุมมองที่หลากหลาย ทักษะนี้ประกอบด้วยการเชื่อมโยงและสนับสนุนกัน เพื่อสร้างค่านิยมที่ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก และการสร้างทีมงานที่เน้นความร่วมมือและความเสมอภาค

1.4 ด้านความสามารถด้านการสังเกต หมายถึง ผู้บริหารมีความสามารถด้านการสังเกตคือการใช้ประสาทสัมผัสในการเก็บข้อมูลอย่างถูกต้องและเป็นระบบ เพื่อวิเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ ช่วยในการระบุสาเหตุของปัญหาและคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต ทักษะนี้ประกอบด้วยการใส่ใจในรายละเอียด การจัดระบบความคิด การมองเห็นจุดเด่นและจุดด้อยของข้อมูลอย่างรวดเร็ว รวมถึงการใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง กลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานและตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กร มีการประเมิน ติดตาม และตรวจสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อลดความซับซ้อนในการจัดทำเอกสารและเน้นการประเมินตามสภาพจริง อีกทั้งยังพัฒนาผู้ประเมินให้มีมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาดำเนินงานตามมาตรฐานที่กำหนดและส่งผลดีต่อคุณภาพผู้เรียน ซึ่งกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ข้อ 3 ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 6 ข้อ เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการศึกษา การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงใช้แนวทางดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และ

พัฒนากลไก การประกันคุณภาพ เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและสามารถยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาและผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

2.1 ด้านกำหนดมาตรฐานการศึกษา หมายถึง สถานศึกษาได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการส่งเสริม กำกับดูแล ตรวจสอบ ประเมินผล โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ผู้บริหาร และครูให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติและกฎกระทรวงการประกันคุณภาพ ซึ่งช่วยให้สถานศึกษามีแนวทางพัฒนาที่ชัดเจน สร้างความเท่าเทียมในการศึกษา และส่งเสริมความร่วมมือจากทุกฝ่ายตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 มาตรฐาน ได้แก่ 1. คุณภาพของผู้เรียน 2. กระบวนการบริหารและการจัดการ และ 3. กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 ด้านจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาได้วางแผนพัฒนาแผนการจัดการศึกษาตามกรอบหลักสูตรของสถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ด้วย SWOT Analysis ประกอบด้วย จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) ของปัจจัยภายใน โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) จากปัจจัยภายนอก เพื่อประเมินสถานะในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา พร้อมวางกลยุทธ์ในการพัฒนาและจัดทำแผนงาน โครงการต่าง ๆ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงาน

2.3 ด้านดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาได้มีการนำแผนพัฒนาที่กำหนดไว้มาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยวิเคราะห์ทิศทางงานของสถานศึกษา จัดลำดับความสำคัญของโครงการ กำหนดงบประมาณ จัดทำรายละเอียดโครงการ กิจกรรมที่ครอบคลุมมาตรฐานด้านคุณภาพ ด้วยการดำเนินงานตามระบบวงจรคุณภาพ PDCA ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงาน (Do) การตรวจสอบและประเมินผล (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) จากนั้นประเมิน ติดตาม และรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาในครั้งต่อไปให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

2.4 ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษามีกระบวนการช่วยพัฒนาและตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลโดยใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ในการวิเคราะห์ความก้าวหน้า จุดแข็ง จุดอ่อน และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาและประเมินอย่างครอบคลุม เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 ด้านติดตามผลการดำเนินการให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา หมายถึง สถานศึกษามีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนางานให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ด้านคุณภาพของผู้เรียน ดำเนินการผ่านคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้ง สร้างเครื่องมือติดตามผลการประเมิน พร้อมจัดทำรายงานเสนอผู้บริหาร เพื่อวางแผนพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.6 ด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง หมายถึง สถานศึกษามีการรวบรวมข้อมูลและผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาที่สะท้อนคุณภาพของผู้เรียนและการบริหารจัดการ การศึกษา มาจัดทำรายงานตามรูปแบบที่กำหนด เนื้อหามีความเข้าใจง่ายและชัดเจน โดยรายงาน จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อจัดส่งให้หน่วยงานต้นสังกัด เผยแพร่ ต่อสาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุกปี

3. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียนใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด

4. ครู หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่สอน ถ่ายทอดความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด

5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จันทบุรี ตราด

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ที่สำคัญ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด รวมถึงหน่วยงานการศึกษา หรือ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง มีสารสนเทศเกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา ทั้งนี้ สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมตลอดจนเป็น แนวทางสำหรับการวางแผนพัฒนาตนเอง รวมถึงการยกระดับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี